

Pretuki

Twójstjonnaryusz

w sprawie badania środowiska

Wies Trutki powiatu sanockiego zamieszkuje Rusini, którzy od wyrazu Tem "wzięwanego w odległej, różniane nazywają Lemkami. Sami siebie nazywają Rusinami, a stary Rusnakami. Wyraz Tem "biorąc dostownie, oznacza tyle co tylko." Lemki bywają wzrostu średniego - głowę mają okrągłą - włosy blond lub szatyse - oczy niebieskie - twarz awatna - nosy proporcjonalne.

Trutki istnieją od roku 1440. Jan Jan Pługosz wspomina o nich w historii. Nazwa ich pochodzi od położenia przy leskach "przy leskach" i jak dawne pisma soykacza nazywały się Trutki, a nie jak dziś Trutki. Miejsce, gdzie położona w górach Karpatkach nad rzeką Ostową jest piękna pod względem swego położenia, szczególnie wiosną, latem i zimą. Otoczona górami leży w dolinie połączony, klimat posiada dużo pogodniejszy, od sąsiednich wiosek, co daje zachowanie się na wiosnę gdy przedzi tu łopnie lodu, wszędzie beczki się obierają, a tutaj przedzi za czynią się prace wiosenne. Wioska ma, liczy za ledwie 65 numerów chat, a ponad 500 mieszkańców. Ludność biedna, crypto rusko czyli temkorska - wyznania grecko-katolickiego, biedna swego tkim 5-6 ^{niezliczonych} poddaży. Ziemia gliniasto-kamienista a oprócz tego dużo niceyńskich zarosniętych brzakami. Lasy przeważnie jodłowo-bukowe. Po lasach żyje jęlcze, rogacze, lisy, zające, druki, borsuki, kuny, lasce, wiewiórki. Oprócz tego mnóstwo różnego ptactwa. Rzadko spotyka kamę brokę i boianę.

Lemki władają językiem rusko-temkowskim, w którym odzwierciedla się w dużym stopniu wpływ języka polskiego - węgierskiego - słowackiego - niemieckiego - angielskiego - a także rosyjskiego.

Głównym zajęciem tutajszych miastkańców rolnictwo chow bydła, a także zarobek w lesie przy sianiu, wozieniu drewna lub bicia sagów. Zajęcie ich składa się z tego wszystkiego co się tu rodzi. Oprócz tego zbierają grzyby, porzomki, maliny, czernice i borowki, a także łowią ryby. Sposób łowienia ryb kamie po pol kamienie lub nocą przy świetle ostkacii. Tani mało sporządzają z tych artykułów wszystko to zbierają w celu złotyżcia pszczyżki i zakupu potrzebnych artykułów sporządzonych w czasie przednowki czyli tak zwanych domowok lub zakupu potrzebnej odzieży.

Nazwy ryb: briaeki = branki, jetei = jetei, pszczuki = pszczuki, metusy = węgorze.

Z bydła ^{domowego} ~~rogatego~~ najwięcej hodują konie, oprócz tego koź, owce, krowy, mniej swini, a z drobiu najwięcej kur, gęsi kaczek i indyków. Po wiektórych chatach drzeć skowają krowiki i gębie.

Zo i bói najwięcej szeją owsa = ~~bieso~~ wiewosa, jervee = jermicieia, szaropszy = orkisz, i ziata. Pszenicy szeją bardzo, a bardzo mało, tylko owies jermicieia nie przesiej.

Z roślin okopowych: bawurki = ziemniaki, buraki ciwiklawa = ciwikła, kapusta = kapusta, karsiele = brukiew, cybule = cebule, krisnokrosnek, mak, pszczuska = pietruszka, motka marchew, z roślin strąkowych krowci groch fasola = fasola, bib = bób. Niektóre gospodarstwie sadzą ochirki = ogorki, dynie = dynie.

Dla bydła jako pokarmu używają siana z krowego esto tylko dla koni lub komanyci = koniny, a krowy karmią słomą, owsianą, jermicieu = jęcz lub plewą.

Ziemię uprawiają zwykłym górskim pługiem brona i motyka. Kartofle sadzą i wykosują motykami. Do najpopularniejszych pokarmów należą kapusta z ziemniakami, lub kicnieie = k. z stockiem lub kwasnem mlekiem, kisielica = barszcz owsiany, borszcz żytny = zwany kurem. Oprócz tego placki ziemniaczane

i oszypiate = kryli płacki owsiane. W dzień postać
 chleb żytni z rosukiem, cebula lub solą. W postacie
 wielkocnoym stary w poniedziałki, środy i piątki
 nie jedzą gotowanej strawy. A także w ciągu
 roku to niektóre środy i piątki stary ludzie
 nie jedzą gotowanej strawy, a gdy zapytacie
 o tego, odpowiadają, że to obyczaj jeszcze
 przadków, przadków, którzy postali, aby było
 było zdrowe i zdrowo dożył się.

Jak wszystko postać i postać na wiosnę i nastę-
 pu tak zwane donosniki = przednowek to straż-
 nie białych, zbierają po lesie piekarniki - postać
 ki, sosniaki, które gotują i jedzą z resztkami
 ziemniaków lub chlebem.

W dzień gotują zacierkę na wodzie lub mleku
 (steranki) oprócz tego kapustę z ziemniakami
 i chlebem, lub mleko z chlebem.

Lima oprócz tego ^{niektórzy gotują} zupę kartoflaną
 kapustę ziemniaki i na większe święta i
 prazniki niezanki = kluski, lub pyzoki = pie-
 rogi z ziemniakami z serem lub z kwaśnej
 kapusty z serem. Oprócz tego paczki.

Dawnych rzemieślników brak ale można za-
 uważyć, że prawie każdy dla siebie wykonuje
 wszystkie rzemiosła. Jeżeli zapadnie potrzeba
 to potrafi być i cieśla i kowal i s.d.

Z przemysłu domowego kutek i kactwo w każ-
 dej okolicy i sukieniarstwo, ale tylko zaledwie
 na swoje własne potrzeby. Do przedrażeń
 wymaga prostej kutek = radzie, weretowa-
 wanie, a niektóre prądki = kotowotka.
 Do wyrobów płótna i sukna krosen - warstwu
 tkackiego.

Mężczyźni ubierają się w soroczki = koszule, na-
 hałki = spodnie, chołaki = bierzce, ramioniej-
 si w skinnie = buty, fajbyki = kamizelki, kurtaki
 kurtki, a dawniej zimo nosili kucnie sukien-
 ne i białe sukienne spodnie kryli kotosne.
 Latem storniane kapelusze - a zimą filco-
 we. Koszule i spodnie z linaowego lub ko-

Na cyprie mija przerwianie na rzeczach potoku
 rzeka woda, rzadziej gorga woda.
 Krzyż i kapliczki z obrazami postawione albo na
 jakas intencje lub na miejscach gdzie kiedyś
 jak opowiadaja pokazewaly się strachy.
 Gdy kto umrze, to wieczerze schoła się krew-
 eż, są siedmiu starsi, młodszy i dzieci na tak
 zwane "kole": stoła się, spiewają pobożne 3
 pieśni, okryty są palcami, a także urządzić
 różno zabawy jak kucie drewna, bicie
 piersiami koga. Umarłego układają na de-
 skach spartych na dwóch stołkach na sto-
 mie przykrytej domowym płótnem. W pierw-
 sza noc po pogrzebie stawiają na stołku za pa-
 łocą świecę, chleb, sol, ^{prasa} woda i miszkę i ger-
 eż, gdzie wieczerze desza tego wersetkiego
 potrzebuje. W pierwszy wieczór po pogrzebie
 chodzi z zapalonymi świecami po kościołach kryjąc
 ma gdzie śmierci. Gdy wchodzi umarłego
 do trumny to daje im trochę świeconego zie-
 la, kawałek beczki, proszku i pięciu drze. Zwiere-
 chu niektórzy posypują go makiem, aby tak
 dłużej nie sero i płoski nie wyziera-
 ten mak kryli aby nie skodrit po śmierci
 za nim syfio z bóże, aby nie zabrali na tam-
 ten świat i aby się rodrilo. Z płótna, które
 daje umarłemu wyciągają nici, aby ro-
 drit się leć i kowpsie. Gdy wywosa umar-
 tego z chaty to pukają trumny trzy razy o próg
 na znak pokrzyki z wersetko, gdyż werset
 że do tego czasu umarły jest w wersetko
 wie i chuje. Gdy trumny wywosa z chaty
 to wersetki z gromadzeni obok stoł do koba
 i całego stoł na czterech rogach. Rzece
 z umarłego palą lub daje bractwem. Sto-
 me na której leżał wywosa nad brzeg rzeki
 palą, słechae z a wioszczenie się dypnem,
 wni oskują gdzie powrociła się desza
 ery do ischa, ery do psikla. Ludność
 z daje się na gól pobożna, lubi choćric

na wrodzenie na boz ciestwa, majowe, odpusty,
ale silnie wierzeja w czarę z abobowu, zua
korow / ki /

Gdy ktos zachoruje to uclaje się z poradz do
zeta korow / ki /, który leczy go rozuceni z amu
wiceni, zioteni, thaweni, uacieniceni, suu
rowanien, z bkerzanien surg concu z iclen. Fakie
kazę myć się wodą z tego lub owego potoka
lub rzeki do weschadu lub zachodu słońca.
Chorych na serce i nerwy leczy serceni tri =
tych gołbic moczonych w ekstrakt wiewie.

U lekarzy, rzadko szukają pomocy, gdyż mie
w się wierzą. Chorych pozostawiają samych
w domu bez żadnej opieki na wolę Boga,
a gdy zachoruje ktoś ze starych to prosi
Boga, aby długo nie leżał i zmarł jak naj
prędzej.

Jak Szycko przyjdzie na świat, to do pierwszej
kapieli, daję łezkę i picie dnie aby było
zdrowe jak orzech, a picie dnie, aby było
bogate. Do ręki daję mu piórko lub
kłęb z wiatką, za co chwycei przędzej po
tem wóz, do czego będzie z d d d d
czy do wczciostary do nauki. Jak
kennowie wracają od chrztu to uapier
z szkiełkiem stają z w stół, aby gdy
wyrosnie zawsze zajmowało pierwsze
miejsce jak na weselu, chrzchuacki i. t. d.

Tęci którą ^{swaraki} sfierają na weselu w tym cza
sie gdy młody zabi erają do domu młodego.

Znamy Hanię z namy
Z wety kyną bojarany
Tu nigdy w nas nie będzie roboty
Filki krásni są chody ty
He będzie ciężko roboty
Wasm chatu witer wete
Czerez siny, wodę tetyt.

7
Na wigilję Bożego Narodzenia oprócz si'ano sło-
my i siana dawa, przynoszą do chaty więcej plu-
gów - siłki - sikiery, kładąc fruct stoł, a taci-
wuchem opasując wszystkie łogi stoła, na któ-
rym przy wieczery kładą się łogi, aby były sil-
ne, zdrowe jak i ciasto. Na pierwszy dzień Bożego
Narodzenia nie wolno kobiecie wejść do siana-
da gdyż wierzą w tak zwane "potarupka"
czyli taciuka i gdyby wešla w dom kobiecie
stałoby się, albo rok, a gdyby zdarył się
jakiś ciężki wypadek przypisując ten ośobie. -
Tutejszy lud więcej rozumie w tak zwane
biserkinie, które są mleko, odbierają
krowom mleko, a dzieje się to najwięcej
przed św. Jurem. Aby taka bisurkinia nie
miała wstąpić do tej chaty kładą przed
wrotkami brzozy, pługi, sikiery, a także całe
obojście obijają makicem.

Obok nazwisk wzywają przeczyszc i przy dom-
ków zwyczajek i nazwa dawnych dzieciaków, lub
urzędów przez nich kiedyś siastawanych.

Sami przydrzewiają się przeważnie słowami
"Dobryj dzie" "Dobryj wieczor" "Daj Boże
szczęście" a obyczaj słowami "Kawa Tu-
su Chryste"

Rodzice rozumieją dobro i potrzebę nauki, chętnie
nie forsują dzieci do szkoły. Chętnie słuchają
bajek, powiastek opowiadań i dzieł mi. Cho-
sto wy powiadają szczerze błędy swoich dzieci w
celu odwieść ich od dobrej rady, lub naspocenie-
cia i skarcenia ich w szkole. Kdorra się szczer-
nie rodzice przychodzą z radością mówiąc, że dzie-
ci ich okazyją więcej postępek i poszanowania
do rodziców i rodzicielstwa. Oprócz tego opiekują
się lepiej niż dotychczas rodzicielstwem mając
ich, czeszą, ubierają i zabawiają. Także chę-
tnie biorą się do prac domowych i zakładania
ogrodów kwiatowych.

Powiat : S a n o k.

Gmina Zbiorowa:

Komańcza

Miejscowość:

Prełuki

K W E S T J O N A R J U S Z

w sprawie badań śródowiskowych.

1/.- Ludność :

a/ charakterystyka danej miejscowości pod względem narodowości /Rusini, Ukraińcy, Lemkowie i t.p./ oraz krótka historia jej powstania.

Wieś Prełuki zamieszkuje Rusini-Lemkowie. Istnieje ona od roku 1440. Jurijan Długosz wspomina o niej w historii. Nazwa jej pochodzi od położenia przy Łakach /przy Łakach/ góry mierzwiście, rozciąga się ona wzdłuż Łak. Miejscowość ta położona w górach Karpatów nad rzeką Osta-wa. Jest ona malowniczą szczególnie wiosną i latem. Otoczona górami posiada klimat łagodniejszy od sąsiednich wiosek. Liczy około 67 numerów domów, a mieszkańców 450-500 mieszkańców. Ludność biedna żyje z rolnictwa - ekowu bydła - zarobku po lasach, a także zagranicą jak Ameryce, Brazylia i Francja. Straże u starych narodów - różniatarnie u młodych kupców. Zachowało się tu także mnóstwo wyścigów - wyścigów jakoteż wyrob i czarów. Jezyk byłi mowa rusko-lemkowska. Pierwszy pobudowany w 1897 roku, a odnowiona 1900 roku, za ks. Lwa Bireckiego. Probostwo pobudowane i zatorony przy niej sączwał ks. K. Tocki. Koronyński. Sakota istnieje od 1897 roku. Wtedy właścicielami tej miejscowości byli Żydzi narwiskiem "Feltterzy", dziś jest ona własnością J. W. Sawa Hrabiego Stanisława Potockiego z Dymanova. Dawno były tu huty szklane zatorone przez Niemców kolonistów, którzy z czasem zruszczyli się, a naraz swoją z Hornfeldów z-mieniłi na Hornafłow. W roku 1920 została zatorona ta kolejka ważko-torowa, która przejeżdża przez Prełuki, a służy głównie do eksploatacji drzewa opałowego i materiału torowego. -

Religje wyznają tu tejsi mieszkanicy wsi wsi
greckokatolicka.

c/ Sposób gospodarki :

/sposób uprawy roli, urodzajność, użycie nawozów sztucznych,
wielkość gospodarstw, przemysł domowy i t.p./

Uprawa roli odbywa się zwykłym pługiem, brzoza, mo-
tyką. Do za pręgu używają koci. Urodzajność ma-
ła, za ledwie wystarczającą do wyżywienia swo-
jej własnej rodziny.

Sztuczne nawozy używają używają, ale w małej
ilości z powodu braku pieniędzy na ich zakup-
pienie. Takie uprawy przeważnie obornikowe.
Lecja przeważnie siewna, tylko ornie, jęczmień jary.
Pszonicy bardzo mało. Lokosowach kartofle,
w bardzo małej ilości buraki pastewne.
Do karmienia bydła siewa i to przeważnie
tak zwana kociowa, a także kociowa, której
się w większej ilości.

Gospodarstwa małe, za ledwie kilku gospodarzy
posiadają obrary ziemie obejmujące do 30 morgów
z czego przysada większa część na ziemniaki.
Kuchnie tu przemysł domowy jak wyrob sukna
i płótna, wystarczający za ledwie na zaspokojenie
potrzeb domowych.

2/ Życie społeczne i gospodarcze .

a/ organizacje gospodarcze / Kółka Rolnicze, Kooperatywy, Kasa Stefczyka/ i udział w nich miejscowej ludności.

Wies Trzciński nie posiada żadnych organizacji społeczno-gospodarczych. -

b/ organizacje oświatowo społeczne / Czytelnie Proświty, Czytelnie Kaczkowskiego, Różna szkoła i t.p./ i udział w nich miejscowej ludności.

b) ani żadnych z wyżej wymienionych organizacji oświatowo-społecznych. -

3/ Krótka charakterystyka ludności pod względem przekonań politycznych /stosunek do Państwa Polskiego/

Ludność odnosi się lojalnie do Państwa Polskiego z wyjątkiem bardzo małego procentu tych, którzy byli kiedyś zaangażowani do str. Ruch. Pol. i skł. i. Prosimy, aby dzięki ich nie lojalności wy z ich wymiennie organizacje przez władze Państwa zostały rozwiązane. -

4/ Nazwiska główniejszych przodowników pracy oświatowo - społeczno - gospodarczej.

Nicima takich -

Prelukach dnia 26. Lutego 1936 r.

Кішорезікына Яасна
/podpis/

Kwestionariusz o sprawie budowa środowiska.

Skarwa miejscowości: Freleki pow. Sawańsk.

1) Tutajna miejscowość nie posiada ani zabytków sztuki materialnej, architektury, jak stare kościoły, kaplice, cerkiew drewna, zamki, wrogłocice reżymy, budynki murowane, zabytkowe.

2) W najbliższej okolicy nie ma żadnych instytucji, jak np. szkoły, przedszkola, biblioteki, muzea, ośrodki kulturalne itp.

3) W najbliższym otoczeniu nie ma żadnych organizacji społecznych, jak np. kółka, sekcje, ukraińskie i lekarskie.

4) Tutajna miejscowość nie posiada żadnych ośrodków kulturalnych, jak domy ludowe, muzeum, biblioteki, ośrodki kulturalne, ośrodki, teatry.

5) Na terenie najbliższej miejscowości nie ma żadnych instytucji, jak np. szkoły, przedszkola, kooperały, kas, klubów, kas, organizacyjnych, ani polskie, ani ruskie, ukraińskie, lekarskie.

6) Tutajna miejscowość nie posiada żadnych bibliotek, a korzysta jedynie z bibliotek i muzeów w sąsiedztwie i bibliotek szkolnych.

7) Drogi gminne, kamieniste, najdłuższe

się w fatalnym stanie. Collegium miasta
prosiatoro 3 kłew prokredie kolegi.
Collegium do hosiota 3 kłew, a cerkiew
w mieście.

8. Starość dany miejscowi pod względem
turysty swo-urchoj'os - w so wkehoyee
staby w względem k'omen'k'ee, z'ia-
tercowanie lutejnej ludności do a ter-
ee, a nastawienie dobro.

Kiwerzko 70000
hior. 1907.